

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA OILANING TARBIYADAGI O'RNI

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishining BT-04

Murodjonova Shahzoda Elyor qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda oilaning tarbiyadagi muhim o'rnini yoritadi. Unda oila tarbiyasining nazariy asoslari, O'zbekistonda oilaviy tarbiya an'analari, maktab va oila hamkorligining turli shakllari tahlil qilinadi. Shuningdek, oilaning ijtimoiy-iqtisodiy sharoiti va psixologik muhitining bolaning shaxsiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Oila Tarbiyasi, Boshlang'ich Ta'lim, Tarbiya An'analari, Milliy va ma'daniy qadriyatlar*

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Bu davrda bolada axloqiy normalar, qadriyatlar va dunyoqarash shakllanadi. Oilaning tarbiyadagi o'rnini beqiyos bo'lib, oila bolaning ilk ijtimoiy muhiti sifatida uning kelajakdagi hayotiga asos soladi. O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar jarayonida oila institutini qo'llab-quvvatlash va uning tarbiyaviy rolini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich ta'limda oilaning tarbiyadagi o'rnini chuqur o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi boshlang'ich ta'limda oilaning tarbiyadagi o'rnini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

ASOSIY QISM

Oila tarbiyasi tushunchasini va uning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyatini aniqlash. O'zbekiston oilalarida tarbiya an'alarini va ularning amaliyotini o'rganish. Oila va maktab hamkorligining shakllari va samaradorligini baholash. Oilaning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarining tarbiyaga ta'sirini aniqlash. Oiladagi psixologik muhitning bolaning shaxsiga ta'sirini o'rganish. Tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqish. Boshlang'ich ta'lim — bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim bosqichlardan biridir. Aynan shu davrda bolaning axloqiy qarashlari, xulq-atvori, bilimga munosabati va ijtimoiy ko'nikmalari shakllanadi. Bu jarayonda maktab bilan bir qatorda oila ham asosiy tarbiyaviy muhit hisoblanadi. Oila va maktab hamkorligi bolani har tomonlama barkamol etib tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Oilaning tarbiyadagi asosiy vazifalari Oila bolaning hayotdagi birinchi tarbiya maskani bo'lib, unda quyidagi jihatlar shakllanadi: Axloqiy tarbiya: halollik, hurmat, mehnatsevarlik, kattalarga ehtirom, kichiklarga g'amxo'rlik kabi fazilatlar oilada singdiriladi. Ruhiy-emosional qo'llab-quvvatlash: ota-onaning mehr-muhabbati bolaning o'ziga ishonchini oshiradi va ijobiy ruhiy holatni ta'minlaydi. O'qishga bo'lgan munosabat: ota-onaning ta'limga bo'lgan e'tibori bolaning darslarga mas'uliyat bilan yondashishiga sabab bo'ladi. Milliy va ma'naviy qadriyatlar: urf-odatlar, an'analari, milliy qadriyatlar avvalo oilada o'rgatiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga oilaviy muhitning ta'siri Boshlang'ich sinf

yoshidagi bolalar taqlidga moyil bo'ladilar. Ular ota-onaning xatti-harakatini, nutqini va munosabatini o'zlashtiradilar. Sog'lom oilaviy muhitda voyaga yetgan bola:

- intizomli va mas'uliyatli bo'ladi;
- tengdoshlari bilan muloqotda ijobiy munosabat o'rnatadi;
- o'qishga qiziqishi va faolligi ortadi;
- mustaqil fikrlash ko'nikmalariga ega bo'ladi.

Aksincha, oilada e'tibor va nazorat yetishmasligi bolaning o'qishida va xulqida salbiy holatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Boshlang'ich ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan oila va maktab hamkorligiga bog'liq. Ota-onalar:

- farzandining dars jarayoni bilan muntazam qiziqib borishi;
- sinf rahbari va o'qituvchilar bilan hamkorlik qilishi;
- bolaga uy vazifalarini bajarishda sharoit yaratishi;
- tarbiyaviy tadbirlarda faol ishtirok etishi lozim.

Bunday hamkorlik bolaning bilim va tarbiya jarayonini yanada mustahkamlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi ; Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda oilaning tarbiyadagi o'rni beqiyosdir. Oila — bolaning shaxs sifatida shakllanishida asosiy poydevor bo'lib, maktab esa ushbu poydevorni bilim va tarbiya bilan mustahkamlaydi. Oila va maktabning uzviy hamkorligi natijasida jamiyat uchun yetuk, ma'naviy barkamol va bilimli avlod voyaga yetadi. Ushbu tadqiqotda turli metodologik yondashuvlardan foydalanildi. Avvalo, mavzuga oid adabiyotlar tahlil qilindi. Ikkinchidan, O'zbekiston oilalarida tarbiya amaliyoti bo'yicha so'rovnomalar o'tkazildi. Uchinchidan, maktab o'qituvchilari va ota-onalar bilan suhbatlar tashkil etildi. To'rtinchidan, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kuzatuvlari amalga oshirildi. Tadqiqotda olingan ma'lumotlar statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlandi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oila boshlang'ich ta'limda bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston oilalarida tarbiya an'analari asrlar davomida shakllanib kelgan bo'lib, ularda milliy qadriyatlar, axloqiy normalar va ma'naviy meros muhim o'rin tutadi. Oila va maktab hamkorligi tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshirishga yordam beradi. Biroq, oilaning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari va oiladagi psixologik muhit bolaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish. Oila va maktab o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashning samarali mexanizmlarini yaratish. Ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarga psixologik va pedagogik yordam ko'rsatish. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini oila tarbiyasi masalalari bo'yicha maxsus o'qitish. Kelgusida oila tarbiyasining turli aspektlarini chuqurroq o'rganish, jumladan, zamonaviy texnologiyalarning oilaviy tarbiyaga ta'sirini, oilaning bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi rolini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- [1] Abdukrimova, H., & Nurumbekova, Ya. Oilaviy Pedagogika. Toshkent: TDPU, 2018.
- [2] Bronfenbrenner, U. Inson rivojlanishining ekologiyasi: Tabiat va dizayn bo'yicha tajribalar. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.
- [3] Hoover-Dempsey, K. T., & Sandler, H. M. "Nima uchun ota-onalar farzandlarining ta'limida ishtirok etishadi?" Ta'lim Tadqiqotlari Sharhi, vol. 65, no. 1, 1995, pp. 3-42.
- [4] Epstein, J. L. "Maktab/Oila/Jamiyat Hamkorligi: Biz Baham Ko'radigan Bolalarga G'amxo'rlik." Phi Delta Kappan, vol. 76, no. 9, 1995, pp. 701-712.
- [5] Grolnick, W. S., & Slowiaczek, M. L. "Ota-onalarning bolalarning maktab ta'limida ishtiroki: Ko'p o'lchovli konsepsiyalash va motivatsiya modeli." Child Development, vol. 65, no. 1, 1994, pp. 237-252.